

KUR'AN'IN 1400. YILDÖNÜMÜ DOLAYISIYLA TEFEKKÜR(*)

ALİYA İZZETBEGOVIÇ

Çeviren Dr. Rahman ADEMI

Bu sene, İslâm'ın saygı gördüğü dünyanın her yerinde Kur'an-ı Kerim'in vahyinin başlamasının 1400. yıldönümü kutlandı. Kendim için bu yıldönümünü Kur'an'ı bir daha dikkat ederek okumakla idrak ettim. Okuyuculara bu Kur'an'la olan yeniden “karşılaşmamı”, elde ettiğim bazı tespitlerimi nakletmek ve bu sefer bana özellikle önemli görünen bazı yer ve fikirleri onlarla birlikte hatırlamak istiyorum.

İslâm hakkındaki genel kanaatlerden biri şöyledir:

İslâm sadece inanç değil daha fazlasıdır. O, insanın sadece özel hayatını ve davranışlarını değil toplumsal hayatı da tamamıyla kapsayan bir dindir.

Temelde doğru olan bu düşünceyi, kimin ortaya koyduğu, nasıl bir bilgi birikimi ve gerekçelere sahip ve bu genel iddiaya nasıl bir önem verdiğine bağlı olarak yazılı metinlerde sayısız değişik şekillerde ortaya konulmuş ve gerekçelendirilmiş bulacaksınız. Burada bizim için önemli olan tanımlama, İslâm'ın sadece inanç olmadığı, onun insan hayatını bütün yönleriyle kapsayan bir sistem olduğudur...

Son on yıllarda İslâmî yeniden doğuş gittikçe daha fazla zikredilmeye başladıktan sonra artık salt bilimsel bir tespitten fazla bir şey olmaya başladı ve mücadeleci formül anlam kazanıp Müslümanların, sadece manevî ve şahsî değil aynı ölçüde toplumsal ve siyasî sorunlarının çözümünü İslâm'da (yabancı ideolojilerde değil) aramalarını talep eder hale geldi.

İslâm'ın her şeyi bütünüyle kapsadığı hususundaki bu ilginç iddia hakkında tekrar düşünerek kendime şu soruyu sordum: İslâm, daha doğrusu onun ilk ve temel kaynağı olarak Kur'an, hangi şekilde evrenseldir?

Gençliğimde, bu sorunun cevabını ararken, Kur'an okuyarak, onun özellikle sosyal, siyasi ve bilimsel, yani daha çok ve öncelikle dini olmayan gerçeklerini araştırıyordum. İçinde belli bilimsel gerçekler, siyasal ve toplumsal hatta ekonomik sistemin işaretlerini bulacağım hususundaki güçlü inancım, bazen beni, Kur'an'da en azından doğrudan var olmayan şeyleri bulmaya itiyordu. Daha sonra, yılar geçtikçe, hayat benim bazı tutumlarımı düzeltiyordu ve ben, insan hayatı ve kaderi bakımından dinî ve ahlâkî gerçeklerin, aslında tek hakikat olduğunu anlamaya başladım. Çünkü -öyle düşünüyordum- uzak olması gerekmeyen bir günde hepimizin iş ve aş sahibi olacağımızı ve belki de az çalışarak çok şeye sahip olacağımıza

* ALİYA İZZETBEGOVIÇ – ÖZGÜRLÜK MÜCADELESİ VE İSLÂMÎ YENİDEN DOĞUŞUN SORUNLARI, Haz: Mahmut Hakkı Akın-Faruk Karaaslan-Ümit Aktaş, Malatya Büyükşehir Yayınları, Mayıs-2016.

rağmen mutlu ve mutmain olmayacağımızı görüyordum. Sadece kendimiz için yaşayarak ve sadece kendimizle meşgul olarak, karşılıklı ve birlikte yaşamaya dair dini gerçeği unuttuğumuz ve reddettiğimiz için, ister istemez yalnız yaşayıp öleceğimiz, heyecanın yerini duygusuzluğun ve cansıkıntısının, ibadet ile derin düşüncenin yerini ise hayat ve ölümün manasızlığı hakkındaki lanetin alacağı kayıtsız bir dünyayı yaratacağız. Bireylerin maddi refahının tek başına gerçek mutluluk ve sevinç getirmediği hususunu aynı şekilde ve eskiden beri bütün büyük dinlerin kurucuları ve ahlakçılar iddia ediyorlardı. Fakat çok yaygın ve genel olsa dahi, maddi standardın, insan mutluluğunun meselesini çözmediği tamamen bugünün keşfidir. Bu, çağımızda, Amerika ve Avrupa'nın bazı bolluk sahibi toplumlarında “olan” bir gerçektir. Tıpkı insan ile bir başka insan arasındaki farkın, onların kendilerini nasıl tamamladıklarında değil de hakikatte ne olduklarında bulunduğu gibi, iki toplum arasındaki gerçek fark da, onların nasıl fonksiyon ifa ettiklerinde değil, o toplumları oluşturan insanlarda bulunmaktadır. Onların gerçek varlıkları, onların her birini ayrı ayrı olarak tanımlayan ahlakları, az veya çok insanlıklarının seviyesi, şahsiyetleri ve vicdanlarıdır. Adi veya ahlaken çökmüş olan insanlardan oluşan gruplardan ideal toplumu ortaya çıkaracak mucize reçete veya dahice hazırlanmış bir plan yoktur. Öyle bir toplum, kendini nasıl organize ettiği veya zannettiğine bakılmaksızın, kendi ahlaksız şahsiyetini ortaya koymak için her fırsatı değerlendirecektir. İnsan toplumunun düzeni her şeyden evvel insan terbiyesi meselesi olarak durmaktadır.

Bu yıldönümünde Kur'an'ı bu düşüncelerle okuyordum.

Gençliğimde beni meşgul eden, beni dünyanın bütün devrimlerinin taraftarı yapan bütün o hukuki, toplumsal, ekonomik, siyasal ve diğer problemlerin gerçek manadaki çözümünün ancak veya hemen hemen sadece insanın terbiye edilmesiyle mümkün olabileceğini kavramakla ruhumdaki sır çözülmüş oldu: insan hayatının bütün sorularına Kur'an nasıl cevap vermeyi başardı? Birden, insan hayatının bütün somut sosyal ve siyasal sorunlarına yönelik hazır çözümü veya doğa ve doğal hadiseler hakkındaki var olan gerçekleri Kur'an'ın içermediği ve içermemesi gerektiğini anladım. Kur'an, sadece insanın dünyadaki kaderini ve durumunu tespit eden temel hakikatleri ihtiva eder ve etmelidir. Bu hakikatler de din ve etik konusudur ve gelişmişliğe bağlı olarak ortada bulunan sorulara nazaran bunlar insan hayatının değişmezleridir, onları hiçbir ilerleme ve gereksiz ve aşılış yapamaz.

Bu temel hakikatler din ve bütün alemlerin Yaratıcısı olduğuna; her şeyi bilen ve kerim olan, O'nun mahlûku olan insanın varlığına, (“Allah yoksa insan da yoktur”); insanla alakalı her türlü güdülemeyi devre dışı bırakan insan hayatının kendiliğinden değerli olduğuna; dünyadaki gücü ve dünyadaki kanunlara yakınlığı ne olursa olsun, herkesin kendi amelleri ile ilgili eşit sorumluluk sahibi olacağına, her insan için, seçmesi ahlaken serbest olan iyi ve kötü olmak üzere, iki yolun var olduğuna; Allah'ın mahlukları ve kardeşler olarak insanın diğer insana yönelik tutumu ve bütün insanların yaşamaya ve mutlu olmaya eşit derecede hakkı olduğuna ilişkindir.

Bu temel meseleler hakkındaki din ve ahlakın önemi ve tutumuna soru işareti koyabilecek hiçbir tartışma, mantık veya delil oyunu olamaz. Ancak aynı zamanda vahiy haricinde, dünya dini vizyonuna yönelik kesin ve kararlı tanıklık yapacak hiçbir bilgi yoğunluğu, tespit ve delil de bulunmamaktadır. Tehdit ve acılar pahasına başı dik ve doğru kalmak mı, yoksa haysiyet ve şeref denilen değerleri ayaklar altına almak pahasına konfor, çıkar ve hayatı korumak ikilemin cevabına -ki bu durum her insanın günlük hayatında sürekli olarak tekrarlanıp durmakta- dünyanın bütün bilimleri ve enstitüleri bir saç teli mesafesi kadar yakınlaştıramamaktadır. İnanmak veya inanmamak sorunuyla olduğu gibi bu ve benzer meselelerle karşı karşıya kalan her insan tamamen yalnız başına kalmaktadır. Sadece ve sadece Vahiy bu “yalnızlığı” dağıtmaktadır. Cevap sadece orada bulunmaktadır. Bu sebeple vahiy sadece çok kıymetli bir şey değil, o aynı zamanda en büyük ve yeri doldurulamaz bilgidir.

İnsan varlığının bu muazzam sorularına Kur'an'ın cevabı nasıldır? İfade ettiğimiz çok sayıda yüce konu hakkında onun tavrı nedir? Bu makalenin hedefi Kur'an'ın bu manada bilinmesine katkıda bulunmaktır.

Allah'a iman, tek, iyi ve adil bir tanrı hakkındaki şuuru geliştirmek Kur'an'ın ilk ve en önemli gerçeğidir. Bu konuda Kur'an en temiz ve en yüce monoteizm örneğidir:

Doğu da Batı da Allah'ındır. O halde nereye yönelirseniz yönelin (iyi bilin ki) Allah'ın yüzü oradadır. (Bakara, 115)

De ki içinizdekini ister gizleyin ister açığa vurun; çünkü Allah zaten onu bilmektedir. O, göklerde olanı da yerde olanı da bilir; çünkü Allah her şeye gücü yetendir. (Ali İmran 99) ...

Allah ise, sana kitabı ve bilgeliği indirmiş ve sana bilmediğini öğretmiştir. Sana Allah'ın lütfu (gerçekten) çok büyük olmuştur. (Nisa, 113)

... O halde Allah'a ve elçilerine inanın ve “üç” demeyin! (Bu konudaki yanlış inançlarınıza) son verin; (eğer son verecek olursanız) sizin için daha iyi olur; çünkü Allah tek bir ilahdır. (Nisa, 171)

Ayetlerimize inananlar sana geldiklerinde, (onlara) “Size selam olsun” de. Rabbiniz, sevgiyi kendine ilke edinmiştir. Şu halde kim, bilmeden bir kötülük yaptıktan sonra tövbe edecek ve kendini düzeltecek olursa (çok iyi bilsin ki) O, çok bağışlayan, çok müşfik olandır. (En'am, 54)

Hani bir zamanlar, İbrahim, babası Azer'e: “Sen, putları tanrı mı ediniyorsun? O halde ben, seni ve halkını apaçık bir sapıklık içinde görüyorum” demişti. İşte biz, inancı konusunda emin olması için, göklerin ve yerin hükümranlığını şöyle gösteriyorduk: İbrahim gece olduğunda, bir yıldız görmüş ve ona: “Bu, benim rabbimdir” demişti. Ancak yıldız batınca da, o: “Ben batanları sevmem” demişti. Ayı doğarken görünce bu sefer de o: “Bu, benim rabbimdir” demişti; ancak ay da batınca, (bu durum karşısında) o: “Ant olsun ki, eğer rabbim bana doğru yolu göstermeyecek olursa, sapıklığa düşenlerden olacağım” demişti. Güneşi doğarken görünce de, o: “Bu, benim rabbimdir; çünkü bu onlardan daha büyüktür” demişti. Ancak güneş de batınca, o

zaman, o; “Ey halkım! Ben, sizin, Allah'a koşmakta olduklarınızdan uzağım, çünkü ben, yüzümü, Allah'a koştuğunuz bütün ortakları reddederek, gökleri ve yeri yaratan Allah'a çevirmiş bulunuyorum ve ben, asla O'na ortak koşanlardan değilim” diye haykırmıştı. (En'am, 74-79)

Kuşkusuz Allah taneyi ve çekirdeği yaran, ölüden diriyi, diriden de ölüyü çıkarandır. İşte Allah budur. O halde nasıl olur da O'ndan yüz çevirirsiniz? Sabahı (gecenin karanlığından) yarıp çıkaran O'dur. O, geceyi dinlenme zamanı, güneş ile ayı da hesap ölçüsü kılmıştır; bu, çok güçlü olan ve çok iyi bilen (Allah'ın) takdiridir. Karada ve denizde karanlıklar bastırđında yolunuzu bulmanız için yıldızları yaratan da O'dur. Kuşkusuz Biz, bilen bir toplum için ayetlerimizi ayrıntılı bir biçimde açıklamış bulunuyoruz. Sizi tek bir nefisten var eden O'dur. (O, her biriniz için, bu dünyada yaşarken) bir kalma yeri, (ölürken de) bir dinlenme yeri (belirlemiştir). Kuşkusuz Biz, anlayan bir toplum için ayetlerimizi ayrıntılı bir biçimde açıklamış bulunuyoruz. Gökten su indiren O'dur. Biz, onunla her türlü bitkiyi bitirdik. O bitkiden de üzerinde üst üste binmiş taneler çıkaracağımız bir yeşillik ve hurma tomurcuğundan da sık salkımlı hurmalar bitirdik. (Biz yine o su ile) üzüm bağları, nar ve zeytin bahçeleri yetiştirdik. (Bütün bu bitkiler sudan meydana gelmeleri bakımından) birbirlerine benzerlerse de (tatları bakımından) birbirlerine hiç benzemezler. O halde, hem meyve verecekleri hem de meyveleri olgunlaşacağı zaman onlara bir bakın! Kuşkusuz bütün bunlarda, inanacak bir toplum için ibretler vardır. (En'am, 95-99)

De ki: benim namazım da ibadetlerim de hayatım da ölümüm de alemlerin Rabbi olan ve hiçbir ortağı bulunmayan Allah'a aittir. (En'am, 162)

Ne zaman bir kötülük yapsalar, “Biz atalarımızı bu işi yapar bulduk ve Allah da bunu bize buyurdu” derler. De ki: 'Allah kötülüğü buyurmaz. Allah hakkında bilmediğiniz şeyleri mi söylüyorsunuz? De ki: 'Rabbim, adaleti buyurmuştuk. Her secde ettiğinizde, bütün varlığınızla O'na yönelin ve içinizden gelerek, samimi bir biçimde O'nu çağırın... (A'raf, 29-30)

Benim koruyucum, bu kitabı indiren Allah'tır. O'nun dışında çağırđıklarınıza gelince; onlar, ne size ne de kendilerine yardım edebilirler. (A'raf, 196-197)

Allah sizi, hiçbir şey bilmez durumda iken, annelerinizin karınlarından çıkarmıştır. Ama O, şükretmeniz için, size, kulaklar, gözler ve kalpler bahşetmiştir. Onlar, (ilahi kanunlara) boyun eğmeleri sonucu göğün boşluğunda (yere düşmeden uçabilen) kuşları görmüyorlar mı? Onları (orada öyle düşmekten) Allah'tan başka tutan yoktur. Gerçekten de bunda inananlar için alınacak birçok ders vardır. (Nahl, 78-79)

Kuşkusuz, Allah, adaletli davranmayı, iyilik yapmayı ve yakınlara vermeyi buyurur. Her türlü hayasızlığı, kötülüğü ve zulmü ise yasaklar. O, düşünüp taşınmanız için size (böylece) öğüt verir. Anlaşma yaptığınızda, Allah'a karşı verdiğiniz sözü yerine getirin. Allah'ı kendinize kefil göstermek suretiyle pekiştirdiğiniz yeminlerinizi ise asla bozmayın; gerçekten de Allah, yapmakta olduklarınızı bilir. (Nahl, 90-91)

*Allah'a verdiğiniz sözü az bir değer karşılığında değiştirmeyin! Eğer bilerseniz, Allah katındaki-
ler sizin için daha hayırlıdır. Sizin yanınızdakiler tükenir. Allah'ın katındakiler ise tükenmez.
(Nahl, 95-96)*

*Gece ile gündüz, güneş ile ay O'nun (varlığının ve gücünün) delillerindedir. Güneşe ve aya
sakın secde etmeyin! Eğer siz, gerçekten de Allah'a ibadet ediyorsanız, o takdirde, onları yara-
tan Allah'a secde edin! (Fussilet, 37)*

*Sen, yeryüzünü kupkuru görürsün; ancak Biz, üzerine su indirdiğimiz zaman, hemen canlanı-
verir ve kabırır. İşte bu da Allah'ın (varlığının) delillerindedir. İşte toprağı canlandıran,
kuşkusuz, ölüleri de diriltir; çünkü O, her şeye gücü yetendir. (Fussilet, 39)*

*Sonra (putlarının) üzerlerine yürüyüp onlara sağ eliyle kuvvetli bir darbe indirmişti. (Durum-
dan haberdar olan halk) koşarak onun yanına gelmişlerdi ve (yaptıklarından dolayı onu suç-
lamışlardı). Bunun üzerine o da (onlara): "Siz, sizi de yaptıklarınızı da yaratan Allah olduğu
halde yine de kendi ellerinizle yonttuklarınıza mı ibadet ediyorsunuz?" diyerek karşılık vermiş-
ti. (Saffat, 93-96)*

*Mutlak hükümranlık elinde olan Allah ne yücedir. Onun her şeye gücü yeter. O, sizi sınamak
ve böylece hanginizin daha iyi iş yaptığını (göstermek) için ölümü ve hayatı yaratandır. O,
gerçekten de çok güçlü, çok bağışlayıcı olandır. (Mülk, 1-2)*

*Tek, kadiri mutlak ve iyi bir tanrı anlayışına bağlı böylesine açık kavramlara dayanan din ve
iman da normal insanın akıl ve kalbine açık, basit ve kabul edilebilirdir. Onların içeriği
Allah'ın iradesini kabul etmek ve iyi işler yapmaktır:*

*İnananlara, Yahudilere, Hristiyanlara ve Sâbiülere gelince; kuşkusuz ki, bunlardan her kim
Allah'a ve ahiret gününe inanır ve yararlı iş yaparsa, (iyi bilin ki), bunların ecirleri Allah katın-
da olacaktır, bunlara korku olmayacaktır, bunlar üzülmeceklerdir de. (Bakara, 62)*

*... Allah'tan başkası için ibadet etmeyin (çalışmayın), anaya, babaya, yakınlara, yetimlere ve
yoksullara iyilik yapın, insanlara güzel söz söyleyin, namazı kılın ve zekâtı verin. (Bakara, 83)*

*... Hayırlı işlerde birbirinizle yarışın! Nerede olursanız olun, Allah sizi mutlaka bir araya
getirecektir... (Bakara, 148)*

*Ey inananlar! (Allah'tan) güçlülere göğüs gererek ve namaz kılarak yardım dileyin; çünkü
Allah göğüs gerenlerle beraberdir. (Bakara, 153)*

*Yüzlerinizi Doğu ve Batı tarafına çevirmeniz asla erdemli olmak demek değildir. Ama asıl er-
demli olanlar; Allah'a, ahiret gününe, meleklerle, kitaba ve peygamberlere iman edenler, sevme-
lerine rağmen, mallarını, yakınlara, yetimlere, yoksullara, yolda kalmışlara, dilenenlere veren-
ler ve kölelerin (özgürlüklerine kavuşmaları için harcayanlar), namazı kılanlar, zekâtı verenler,
söz verdiklerinde, sözlerini yerine getirenler, zorda, darda ve savaşta güçlülere göğüs geren-
lerdir. İşte onlar, doğru olanlar ve Allah bilincine varmış olanlardır. (Bakara, 177)*

Ey inananlar! İçinde hiçbir alışverişin, hiçbir dostluğun ve hiçbir şefaatin olmayacağı gün gelmeden önce, size rızık olarak vermiş olduklarımızdan (başkaları için de) harcayın! İnkr edenler, kendilerine yazık edenlerdir. (Bakara,254)

Ey inananlar! Malını insanlara gösteriş olsun diye harcayan, Allah'a ve ahiret gününe inmayan kimsenin (yaptığı) gibi, sadakalarınızı (insanların) başlarına kakarak ve (onları) inciterek boşa çıkarmayın! (Gösteriş için sadaka verenin) durumu, üzerinde biraz toprak bulunan bir kayanın durumu gibidir: Nasıl ki, üzerine kuvvetli bir yağmur düşünce, onu (hiçbir işe yaramaz) ıplak bir kaya haline getirirse, aynı şekilde (bu durumda olanlar) da yapmış oldukları (hayırlı işlerden) hiçbir (kazanç) elde edemezler. (Bakara, 264)

Mallarını Allah'ın rızasını kazanmak ve kendilerini güçlendirmek için harcayanların durumu ise, bir tepe üzerinde bulunan, kuvvetli yağmur aldığında ürünlerini iki kat veren, kuvvetli yağmur almadığında da aldığı az yağmurla bile (rn vermeye devam eden) bir bahçenin durumu gibidir... (Bakara, 265)

Sevdiklerinizden (başkaları için de) harcamadıkça, erdeme asla ulaşamazsınız. (Al-i İmran, 92)

Ey inananlar! Szleşmelerinizi yerine getirin! Erdemli davranma ve Allah bilincini canlı tutma (takva) konusunda birbirinizle yardımlaşın; ama günah işleme ve düşmanlık etme konusunda birbirinizle yardımlaşmayın. Allah bilincini içinizde canlı tutunuz. (Maide, 12)

Ey inananlar! şarap, kumar, tanrılar adına dikilen taşlar ve fal okları ile gelecek hakkında kehanette bulunma şeytan işi birer pisliktir. O halde on(lardan) uzak durun ki kurtuluşa eresiniz. (Maide, 90)

De ki: “O halde gelin de Allah'ın size neleri haram kıldığını anlatayım: O size, kendisine herhangi bir şeyi ortak koşmanızı, annenize ve babanıza kötü davranmanızı, çocuklarınızı açlık korkusu ile ldrmenizi -(korkmanıza gerek yoktur: Çünkü) sizi de onları da besleyen Bizizdir- açık ya da gizli ktlklere yaklaşmanızı ve -(meşru müdafaa, idam hkmnin infazı, savaş vb. durumlarda olduğu gibi) haklı kılan durumlar dışında- Allah'ın kutsal kıldığı cana kıymanızı haram kılmıştır. İşte bunlar, Allah'ın, aklınızı kullanmanız için, size koymuş olduğu yasaklardır. Ergenlik ağına erişmedike, yetimin malına, onun lehine en iyi sonuçlar verecek durumlar dışında dokunmayın! Adalet gereği, lyy ve tartıyı tam olarak gerçekleştirin! Bununla birlikte Biz, bir kimseye ancak gücü oranında yk yklerimiz. Görüş belirttiğiniz zaman, yakınınız da olsa, yine de dil davranın. (En'am, 151-152)

Biz ona, iki göz, bir dil, iki dudak vermedik mi? Biz, ona, (iyi ve kötü olmak üzere) iki yol göstermedik mi? Ama o sarp yokuşu aşmayı denemedi! Sarp yokuşun ne olduğunu sen nereden bileceksin ki? O, bir köleyi özgürlüğüne kavuşturmak, ya da şiddetli bir açlık gününde yakını olan bir yetimi veya yerlerde sürünen bir yoksulu doyurmak ve sonra da inananlardan, birbirlerine gclklere göğüs germeyi ve sevmeyi tavsiye edenlerden olmaktır. İşte onlar (amel defterleri) sağ tarafından verilenlerdir. (Beled, 8-16)

Güneşe ve aydınlığına; Onu izlediğinde aya; Güneşi çıkaran gündüze; Onu örten geceye; Göğe ve onu bina edene; Yere ve onu yayıp döşeyene; Nefse ve o nefse fonksiyonlar verene ve böylece ona kötülük duygusunu ve Allah bilincini aşılایana ant olsun ki, nefsinı arındırıp yücelten kurtuluşa erecek, onu alçaltan ise kaybedecektir. (Şems 1-10)

Din ahlakıdır; onu hayata geçirmek ise terbiyedir:

...Yine sana neyi harcayacaklarını soruyorlar. De ki: "İhtiyaçtan fazlasını" (bağışlamayı)... (Bakara, 219)¹

Güzel bir söz ve bağışlama, incitmeye yol açan bir sadakadan daha hayırlıdır. (Bakara, 263)

Rabbimizin bağışlamasını ve genişliği gökler ve yer kadar olan cenneti (elde etmek için) birbirinizle yarışın: o (cennet), bollukta ve darlıkta (başkaları için de) harcayan, öfkelerini yenen ve insanları affeden muttakiler (Allah bilincini içlerinde canlı tutanlar) için hazırlanmıştır. Allah iyilik yapanları sever. (Al-i İmran 133-134)

Ey inananlar! Güçlüklere göğüs gerin, güçlüklere göğüs germede birbirinizle yarışın, (düşmana karşı her zaman) hazırlıklı ve uyanık bulunun ve içlerinizde Allah bilincini her zaman canlı tutun ki, kurtuluşa eresiniz. (Al-i İmran, 200)

Yetimlere mallarını verin, (size ait olan) kötü (malları) (onlara ait olan) güzelleriyle değiştirmeyin ve mallarını mallarınıza katarak yemeyin; çünkü bu çok büyük bir günhtür. (Nisa, 2)

Yetimlerin mallarını haksız yere yiyenler, (aslında) karınlarında ateşten başka bir şey yememektedirler; çünkü onlar, alev alev yanan bir ateşe gireceklerdir. (Nisa, 10)

Hakikaten Allah, kendini beğenenleri ve kibirlenenleri sevmez. Onlar cimrilik ederler, insanlara da cimri (olmalarını) söylerler ve Allah'ın kendilerine lütfundan verdiğini gizlerler. (Nisa, 37)

...Gerçekten O, büyüklük taslayanları sevmez. (Nahl, 23)

(Ey peygamber! Bütün insanları) rabbinin yoluna bilgelikle ve güzel bir öğütle çağır ve onlarla en güzel bir biçimde tartış; çünkü rabbin, yolundan sapanları da doğru yolda olanları da en iyi bilendir. (Nahl, 125)

Sana kitaptan vahyolunanı oku ve namazı kıl; çünkü namaz, (insanı) hayâsızlıktan ve kötülükten alıkoyar... (Ankebut, 45)

Ölçüde ve tartıda hile yapanların vay haline! Onlar, insanlardan bir şey ölçüp alırken tam olarak alırlar. Ancak, kendileri onlara bir şey ölçerlerken ya da tartarlarken eksik verirler.

¹ Yazar bu ayeti daha sonra da kullanacaktır. Biz tercüme ederken Türkçe yapılan meallerden istifade ettik ve gördük ki Türkçe meallerde Arapça "afv" kelimesi genelde *artan*, *fazlalık*, olarak tercüme edilmiştir. Fakat yazarın bunu Boşnakça meallerden aldığı için bu kelimeyi af, bağışlama olarak almıştır. Anladığımız kadarıyla yazar burada *af*, yani *bağışlama* kelimesine vurgu yapmaya çalışmaktadır ve bu sebeple biz bu açıklamayı yapmayı uygun bulduk.

Onlar, büyük bir gün, insanların; âlemlerin Rabbinin huzurunda duracakları gün için diriltileceklerini bilmiyorlar mı? (Mutaffifin, 1-6)

Din, aklın ürünü değil, fakat onunla çatışma içinde de değildir. İlim ve bilgi, dini yargılamak ve ya onu tesis etme imkanına sahip değilse de, onu zenginleştirebilir ve heyecanımız ile derin düşünmemizin sınırlarını kıyaslanmayacak derecede genişletebilirler.

Göklerin ve yerin yaratılmasında, gece ve gündüzün birbiri ardından gelmesinde; ayakta iken, otururken ve yatarken Allah'ı anan, göklerin ve yerin yaratılışı hakkında derin derin düşünen ve:

“Ey Rabbimiz! Sen bütün bunları anlamsız ve amaçsız olarak boşuna yaratmadın. Seni tenzih ederiz. O halde ateşin azabından bizi koru!” diyen gönül erbabı için deliller vardır. (Al-i İmran, 190-191)

Ey inananlar! Sarhoş iken, ne dediğinizi bilene, cünüp iken de - yolcu olan müstesna- gusledene kadar namaza yaklaşmayın. (Nisa, 43)

O halde ey inananlar! Allah'a ve elçisine itaat edin ve işittiğiniz halde ondan yüz çevirmeyin ve işitmedikleri halde “İşittik” diyenler gibi olmayın! Gerçekten de Allah katında yaratıkların en kötülere, akıllarını kullanmayan sağırlar ve dilsizlerdir... (Enfal, 21-22)

Onlara de ki: “görmeyenle gören ya da karanlıklarla aydınlık bir olur mu”? (Ra'd; 16)

Hiç kimse yarın ne kazanacağını ve nerede öleceğini bilemez. Allah, gerçekten çok iyi bilen, çok iyi haberdar olandır! (Lokman, 34)

İnsan görmez mi ki, biz onu meniden yarattık. Bir de bakıyorsun ki, apaçık düşman kesilmiş. Kendi yaratılışını unutarak bize karşı misal getirmeye kalkışıyor ve: “Şu çürümüş kemikleri kim diriltecek?” diyor. De ki: Onları ilk defa yaratmış olan diriltecek. Çünkü O, her türlü yaratmayı gayet iyi bilir. (Yasin, 77-79)

İnsanlar devenin nasıl yaratıldığına, bakmazlar mı? Göğe bakınıyorlar mı nasıl yükseltilmiş? Dağların nasıl dikildiğine, bakmazlar mı? Yeryüzünün nasıl yayıldığına bir bakmazlar mı? O halde (Resulüm), öğüt ver. Çünkü sen ancak öğüt vericisin. Onların üzerinde bir zorba değilsin. (Gaşıye, 17-22)

Şüphesiz göklerin ve yerin yaratılmasında, gece ile gündüzün birbiri peşinden gelmesinde, insanlara fayda veren şeylerle yüklü olarak denizde yüzüp giden gemilerde, Allah'ın gökten indirip de ölü haldeki toprağı canlandırdığı suda, yeryüzünde her çeşit canlıyı yaymasında, rüzgârları ve yer ile gök arasında emre hazır bekleyen bulutları yönlendirmesinde düşünen bir toplum için (Allah'ın varlığını ve birliğini ispatlayan) birçok deliller vardır. (Bakara 164)

(Kâfirler) yeryüzünde hiç gezmediler mi ki, kendilerinden öncekilerin sonunun nasıl olduğunu görsünler! (Yusuf, 109)

Yeri döşeyen, onda oturaklı dağlar ve ırmaklar yaratan ve orada bütün meyvelerden çiftler yaratan O'dur. Geceyi de gündüzün üzerine O örtüyor... Yeryüzünde birbirine komşu kıtalar, üzüm bağları, ekinler, bir kökten ve çeşitli köklerden dallanmış hurma ağaçları vardır. Bunların hepsi bir su ile sulanır. (Böyle iken) yemişlerinde onların bir kısmını bir kısmına üstün kılarız. İşte bunlarda akıllarını kullanan bir toplum için ibretler vardır. (Ra'd, 3-4)

Yerin bitirdiklerinden, insanların kendilerinden ve henüz mahiyetini bilmedikleri şeylerden bütün çiftleri yaratan Allah'ı tespih ve takdis ederim. Gece de onlar için bir ibret alametidir. Biz ondan gündüzü sıyırıp çekeriz de onlar karanlıklara gömülürler. Güneş, kendisi için belirlenen yerde akar (döner). İşte bu, aziz ve âlim olan Allah'ın takdiridir. Ay için de birtakım menziller (yörüngeler) tayin ettik. Nihayet o, eğri hurma dalı gibi (hilal) olur da geri döner. Ne güneş aya yetişebilir, ne de gece gündüzü geçebilir. Her biri bir yörüngede yüzerler. (Yasin, 36-40)

Şu anda ortaya koyduğumuz ayetlerde İslâm'ın tabiatla olan bağı ve onun dış dünyaya karşı olan açıklığı göze çarpmaktadır. Kur'an Allah'a iman hakkında, sorumluluk ve adalet hakkında, ancak aynı zamanda bizi kuşatan yıldızlar, Güneş, karınca, arı, palmiye ve deve hakkında da konuşmaktadır. Bu, eşyaların iç ve doğal sıralanmasında uçurum bulunmayan dünya ile alakalı İslâm'ın tek ve benzeri olmayan resmini ortaya koymaktadır. Belki bu durum, İslâm ahlakının, sevgi ve merhamet yerine, daha çok hak ve adaleti önceliğinin cevabıdır:

Ey iman edenler! Adaleti titizlikle ayakta tutan, kendini, ana-babanız ve akrabanız aleyhinde de olsa Allah için şahitlik eden kimseler olun. (Haklarında şahitlik ettikleriniz) zengin olsunlar fakir olsunlar Allah onlara (sizden) daha yakındır. Hislerinize uyup adaletten sapmayın, (şahitliği) eğer büker (doğru şahitlik etmez), yahut şahitlik etmekten kaçınırsanız (biliniz ki) Allah yaptıklarınızdan haberdardır. (Nisa, 135)

Ey iman edenler! Allah için hakkı ayakta tutan, adaletle şahitlik eden kimseler olun. Bir topluluğa duyduğunuz kin, sizi adil davranmamaya itmesin. Adaletli olun; bu, Allah korkusuna daha çok yakışan (bir davranış) tır. Allah'a isyandan sakının. Allah yaptıklarınızı hakkıyla bilmektedir. (Maide, 8)

...Ve eğer hüküm verirsen, aralarında adaletle hükmet. Allah âdil olanları sever. (Maide, 42)

Eğer ceza verecekseniz, size yapılan işkencenin misliyle ceza verin. Ama sabrederseniz, elbette o, sabredenler için daha hayırlıdır. (Nah!, 126)

Ey Davud! Biz seni yeryüzünde halife yaptık. O halde insanlar arasında adaletle hükmet. Heva ve hevese uyma, sonra bu seni Allah'ın yolundan saptırır. Doğrusu Allah'ın yolundan sapanlara, hesap gününü unutmalarına karşılık çetin bir azap vardır. (Sad, 26)

Bu ahlak, adaleti, sosyal adalet ve eşitlik sahibi bir toplumu yaratma için İslâm'ın gayretinin temelidir. Aşağıda vereceğimiz ayetler, İslâm'ın geçmişteki muazzam zaferleri ile günümüz

Müslüman toplumlarının yenilgilerinin gerçek sebeplerini anlamamıza yardımcı olacaklardır. Eğer Kur'an düzeni, israfsızlık ve sefaletsizlik düzeni olarak tanımlanacaksa, o zaman bugünkü İslâm toplumlarının çoğunda israf ve sefaletten başka bir şey görmediğimizi itiraf etmek zorundayız:

Eğer Allah'a ve hak ile batılın ayrıldığı gün, iki ordunun birbiri ile karşılaştığı gün (Bedir savaşında) kulumuza indirdiğimize inanmışsanız, bilin ki, ganimet olarak aldığımız herhangi bir şeyin beşte biri Allah'a, Resulüne, onun akrabalarına yetimlere, yoksullara ve yolcuya aittir... (Enfal, 41)

Sadakalar (zekâtlar) Allah'tan bir farz olarak ancak, yoksullara, düşkünlere, (zekât toplayan) memurlara, gönülleri (İslâm'a) ısındırılacak olanlara, (hürriyetlerini satın almaya çalışan) kölelere, borçlulara, Allah yolunda çalışıp cihat edenlere, yolcuya mahsustur. (Tevbe, 60)

Allah kiminize kiminizden daha bol rızık verdi. Bol rızık verilenler, rızıkları ellerinin altındakiyle verip de bu hususta kendilerini onlara eşit kılmazlar. Durum böyle iken Allah'ın nimetini inkâr mı ediyorlar? (Nahl, 71)

De ki: Rabbimin rahmet hazinesine eğer siz sahip olsaydınız, harcanır korkusuyla kısıtıkça kısırdınız. İnsanoğlu da pek eli sıkıdır! (İsra, 100)

İçinizden faziletli ve servet sahibi kimseler akrabaya, yoksullara, Allah yolunda göç edenlere (mallarından) vermeyeceklerine yemin etmesinler; bağışlasınlar; feragat göstereyinler. Allah'ın sizi bağışlamasını arzulamaz mısınız? (Nur, 22)

Allah'ın size rızık olarak verdiklerinden hayra sarf ediniz, denildiğinde, kâfirler müminlere dediler ki: Allah'ın dilediği takdirde doyuracağı kimseleri biz mi doyuracağız? (Yasin, 47)

Çünkü Allah, kendini beğenip böbürlenmiş kimseleri sevmez. Onlar cimrilik edip insanlara da cimriliği emrederler. (Hadid, 23-24)

Dini yalanlayanı gördün mü? İşte o, yetimi itip kakar; Yoksulu doyurmaya teşvik etmez. (Maun, 1-3)

O halde sen, akrabaya, yoksula, yolda kalmışa hakkını ver. Allah'ın rızasını isteyenler için bu, en iyisidir. İşte onlar kurtuluşa erenlerdir. (Rum, 38)

Karşılıklı yardımlaşma hakkındaki bu hükümler, toplumun zayıf olanların hakları ile güçlü olanların vazifeleri son ayetle (Rum, 38), üst seviyeye çıkarılmış ve bütün insanların eşit oldukları ilkesiyle mükemmel uyum içindedirler. Kur'an'a göre seçilmiş halk veya üstün ırk yoktur:

İnsanlar bir tek ümmet idi. Sonra Allah, müjdeleyici ve uyarıcı olarak peygamberleri gönderdi. İnsanlar arasında, anlaşmazlığa düştükleri hususlarda hüküm vermeleri için, onlarla beraber hak yolu gösteren kitapları da gönderdi... (Bakara, 213)

Ey insanlar! Sizi bir tek nefisten yaratan ve ondan da eşini yaratan ve ikisinden birçok erkekler ve kadınlar üretilen Rabbinizden sakının. (Nisa, 1)

Ey insanlar! Doğrusu biz sizi bir erkekle bir dişiden yarattık. Ve birbirinizle tanışmanız için sizi kavimlere ve kabilelere ayırdık. Muhakkak ki Allah yanında en değerli olanınız, O'ndan en çok korkanınızdır... (Hucurat, 13)

Sizden, hayra çağırın, iyiliği emredip kötülüğü meneden bir topluluk bulunsun. (Ali İmran, 104)

İnsanların eşitliği meselesi kadın durumuyla çok yakından alakalıdır. Bu meselenin önemi daha az değildir, zira bilindiği gibi insanlığın yarısı kadınlardan oluşmaktadır. Eşitliğin kendisinden değil fakat belli bir pratik olarak ve hayat tarzı ve biçim itibarıyla birçok çeşitleri İslâm bakımından kabul edilemez bulunan Avrupaî anlamdaki kadını eşitliğini reddederek, Kur'an kendine ait olan kadın eşitliği anlayışını ilan eder. Bu eşitlik her şeyden evvel kadının insan olarak aynı değerde olduğudur. Erkek ve kadın eşit değerdedir fakat farklıdırlar. Kur'an bu farklılıkları silmek istemediği gibi onları ayakta tutmaya çalışmaktadır ve işte Avrupa ve İslâm yolu arasındaki fark buradadır. Ancak eşit değer prensibi söz konusu olduğunda Kur'an onu teyit etmekle kalmaz, kesin ve yanlış anlamalara yer vermeyecek şekilde ifadeler kullanarak koruma altına almaktadır:

...Ben, erkek olsun kadın olsun -ki hep birbirinizdensiniz. İçinizden, çalışan hiçbir kimse- nin yaptığını boşa çıkarmayacağım... (Al-i İmran, 195)

...Erkeklerin de kazandıklarından nasipleri var, kadınların da kazandıklarından nasipleri var. (Nisa, 32)

Mümin erkeklerle mümin kadınlar da birbirlerinin velileridir. Onlar iyiliği emreder, kötülük- ten alıyorlar... Allah, mümin erkeklere ve mümin kadınlara, içinde ebedi kalmak üzere altın- dan ırmaklar akan cennetler ve Adn cennetlerinde güzel meskenler vaat etti. (Tevbe, 71-72)

Erkek veya kadın, mümin olarak kim iyi amel işlerse, onu mutlaka güzel bir hayat ile yaşata- rız. Ve mükâfatlarını, elbette yapmakta olduklarının en güzeli ile veririz. (Nahl, 97)

Namushu, kötülüklerden habersiz mümin kadınlara zina isnadında bulunanlar, dünya ve ahirette lanetlenmişlerdir. Onlar için çok büyük bir azap vardır. (Nur, 23)

(Resulüm!) Mümin erkeklere, gözlerini (harama) dikmemelerini, ırzlarını da korumalarını söyle. Çünkü bu, kendileri için daha temiz bir davranıştır. Şüphesiz Allah, onların yapmakta olduklarından haberdardır. Mümin kadınlara da söyle: Gözlerini (harama bakmaktan) koru- sunlar; namus ve iffetlerini esirgesinler. Görünen kısımları müstesna olmak üzere, ziynetlerini teşhir etmesinler. (Nur, 30-31)

Müslüman erkekler ve Müslüman kadınlar, mümin erkekler ve mümin kadınlar, taata devam eden erkekler ve taate devam eden kadınlar; doğru erkekler ve doğru kadınlar, sabreden er-

kekler ve sabreden kadınlar, mütevazı erkekler ve mütevazı kadınlar, sadaka veren erkekler ve sadaka veren kadınlar, oruç tutan erkekler ve oruç tutan kadınlar, ırzlarını koruyan erkekler ve (ırzlarını) koruyan kadınlar, Allah'ı çok zikreden erkekler ve zikreden kadınlar var ya; işte Allah, bunlar için bir mağfiret ve büyük bir mükâfat hazırlamıştır. (Ahzab, 35)

Münafık erkeklere ve münafık kadınlara, müşrik erkeklere ve müşrik kadınlara azap edecek, inanan erkeklerin ve inanan kadınların da tövbesini kabul buyuracaktır... (Ahzab, 73)

Onlar ayetlerimize inanan ve Müslüman olan (kullarım) idiler. Siz ve eşleriniz, ağırlanmış olarak cennete giriniz! (Zuhruf, 69-70)

Yani, biri erkeklere diğeri de kadınlara mahsus olan iki ahlak çeşidi yoktur. Kur'an'ın bu benzersiz ahlak anlayışının her insandan istedikleri ise şunlardır:

“...Ana-babanıza da iyi davranmanızı kesin bir şekilde emretti. Onlardan biri veya her ikisi senin yanında yaşlanırsa, kendilerine “of!” bile deme; onları azarlama; ikisine de güzel söz söyle. Onları esirgeyerek alçakgönüllülükle üzerlerine kanat ger ve: “Rabbim! Küçüklüğümde onlar beni nasıl yetiştirmişlerse, şimdi de sen onlara (öyle) rahmet et!” diyerek dua et. (İsra, 23-24)

Bir de akrabaya, yoksula, yolcuya hakkını ver. Gereksiz yere de saçıp savurma. (İsra, 26)

Yetimin malına, rüştüne erinceye kadar, ancak en güzel bir niyetle yaklaşın. Verdiğiniz sözü de yerine getirin. Çünkü verilen söz, sorumluluğu gerektirir. Ölçtüğünüz zaman tastamam ölçün ve doğru terazi ile tartın. Hakkında bilgin bulunmayan şeyin ardına düşme. Çünkü kulak, göz ve gönül, bunların hepsi ondan sorumludur. Yeryüzünde böbürlenerek dolaşma. Çünkü sen (ağırlık ve azametle) ne yeri yarabilir ne de dağlarla ululuk yarışına girebilirsin. Bütün bu sayılanların kötü olanları, Rabbinin nezdinde sevimsizdir. (İsra, 34-38)

Ey iman edenler! Kendi evinizden başka evlere, geldiğinizi fark ettirip (izin alıp) ev halkına selam vermedikçe girmeyin. Eğer size, “Geri dönün!” denilirse, hemen dönün. (Nur, 27-28)

Birbirinizin yanına girip çıkabilirsiniz. (Nur, 58)

Sen (kötülüğü) en güzel bir şekilde önle. O zaman seninle arasında düşmanlık bulunan kimse, sanki candan bir dost olur. Buna (bu güzel davranışa) ancak sabredenler kavuşturulur... (Fussilet, 34-35)

...Deki: Ben buna karşılık sizden akrabalık sevgisinden başka bir ücret istemiyorum. (Şura, 23)

Biz insana, ana-babasına iyilik etmesini tavsiye ettik. Annesi onu zahmetle taşıdı ve zahmetle doğurdu. Taşınması ile süttten kesilmesi, otuz ay sürer. Nihayet insan, güçlü çağına erip kırk yaşına varınca der ki: Rabbim! Bana ve ana-babama verdiği nimete şükretmemi ve razı olacağın yararlı iş yapmamı temin et. Benim için de zürriyetim için de iyiliği devam ettir. Ben sana döndüm. Ve elbette ki ben Müslümanlardanım. (Ahkaf, 15)

Ey iman edenler! Eğer bir fasık size bir haber getirirse onun doğruluğunu araştırın. Yoksa bilmeden bir topluluğa kötülük edersiniz de sonra yaptığınıza pişman olursunuz. (Hucurat, 6)

Eğer müminlerden iki gurup birbirleriyle vuruşurlarsa aralarını düzeltin. Şayet biri ötekine saldırırsa, Allah'ın buyruğuna dönünceye kadar saldıran tarafa savaşın. Eğer dönerse artık aralarını adaletle düzeltin ve (her işte) adaletli davranın. Şüphesiz ki Allah, adil davrananları sever. Müminler ancak kardeşlerdir. Öyleyse kardeşlerinizin arasını düzeltin ve Allah'tan korkun ki esirgenesiniz. (Hucurat, 9-10)

Ey müminler! Bir topluluk diğer bir topluluğu alaya almasın. Belki de onlar, kendilerinden daha iyidirler. Kendi kendinizi ayıplamayın, birbirinizi kötü lakaplarla çağırmayın. (Hucurat, 11)

Ey iman edenler! Zannın çoğundan kaçının. Çünkü zannın bir kısmı günahdır. Birbirinizin kusurunu araştırmayın. Biriniz diğerinizi arkasından çekiştirmesin. Biriniz, ölmüş kardeşinin etini yemekten hoşlanır mı? (Hucurat, 12)

Gevşeklik göstermeyin, üzüntüye kapılmayın. Eğer inanmışsanız, üstün gelecek olan sizsiniz. (Al-i İmran, 139)

Namazı kıl, iyiliği emret, kötülükten vazgeçirmeye çalış, başına gelenlere sabret. Küçümseyerek insanlardan yüz çevirme ve yeryüzünde böbürlenerek yürüme. Zira Allah, kendini beğenmiş övünüp duran kimseleri asla sevmez. Yürüyüşünde tabii ol, sesini alçalt. Unutma ki, seslerin en çirkinini merkeplerin sesidir. (Lokman 17-19)

...Şu halde insanlardan korkmayın, benden korkun. (Maide, 44)

(Ey bilginler!) Sizler Kitap'ı (Tevrat'ı) okuduğunuz (gerçekleri bildiğiniz) halde, insanlara iyiliği emredip kendinizi unutup musunuz? Aklınızı kullanmıyor musunuz? (Bakara, 44)

Herhangi bir kanun kitabının ne daha evvel ne de daha sonra yapmadığı şekilde faiz ve tefeciliği sert bir şekilde kınayan, güçlü toplumsal vurgusuna sahip böyle bir ahlak anlayışına sahip olarak Kur'an, bunlara yönelik özellikle duyarlı olmak zorundaydı. Faizi kınamakla ve reddetmekle Kur'an dürüst olarak çalışanların tarafında olduğu ve her türlü hazırcılığa, sömürüye ve rantıyeye dayalı hayata karşı olduğunu açık bir şekilde gösterdi:

Faiz yiyenler (kabirlerinden), şeytan çarpmış kimselerin cinnet nöbetinden kalktığı gibi kalkarlar. Bu hal onların "Alım-satım tıpkı faiz gibidir" demeleri yüzündendir. Hâlbuki Allah, alım satımı helal, faizi haram kılmıştır. Allah faizi tüketir. (Faiz karışan malın bereketini giderir), sadakaları ise bereketlendirir. Ey iman edenler! Allah'tan korkun. Eğer gerçekten inanıyorsanız mevcut faiz alacaklarınızı terk edin. Şayet (faiz hakkında söylenenleri) yapmazsanız, Allah ve Resulü tarafından (faizcilere karşı) açılan savaştan haberiniz olsun. (Bakara, 275-279)

İnsanların mallarında artış olsun diye verdiğiniz herhangi bir faiz, Allah katında artmaz. Allah'ın rızasını isteyerek verdiğiniz zekâta gelince, işte zekât veren o kimseler, evet onlar (sevaplarını ve mallarını) kat kat arttıranlardır. (Rum,39)

Son olarak, bazılarının, delillere dayanarak, İslâm'ın altıncı şart olarak ifade ettikleri: insan hayatının iki büyük kanunu, mücahede (cihat) ve mücadeleyi hatırlatalım ki bunlar olmaksızın her türlü ibadet ve tebliğ sadece riya olarak kalmaktadır:

Size karşı savaş açanlara, siz de Allah yolunda savaş açın. Sakın aşırı gitmeyin, çünkü Allah aşırıları sevmez. (Bakara, 190)

Allah yolunda harcayın. Kendi ellerinizle kendinizi tehlikeye atmayın. Her türlü hareketinizde dürüst davranın. Çünkü Allah dürüstleri sever. (Bakara, 195)

Hoşunuza gitmediği halde savaş size farz kılınmıştır... Nice az sayıda bir birlik Allah'ın izniyle çok sayıdaki birliği yenmiştir. (Bakara, 216, 249)

Eğer Allah'ın insanlardan bir kısmının kötülüğünü diğerleriyle savması olmasaydı elbette yeryüzü alt üst olurdu. (Bakara, 251)

Altın ve gümüşü yığıp da onları Allah yolunda harcamayanlar yok mu, işte onlara elem verici bir azabı müjdele! (Tövbe, 34)

(Bedir'de) iki katını (düşmanınızın) başına getirdiğiniz bir musibet, (Uhud'da) kendi başınıza geldiği için mi “Bu nasıl oluyor!” dediniz? De ki: O, kendi kusurunuzdandır. (Al-i İmran, 165)

Ey inananlar! Güçlüklere göğüs gerin, güçlüklere göğüs germede birbirinizle yarışın, (düşmana karşı her zaman) hazırlıklı ve uyanık bulunun ve içlerinizde Allah bilincini her zaman canlı tutun ki, kurtuluşa eresiniz. (Al-i İmran, 200)

Ey iman edenler! Tedbirinizi alın; bölük bölük savaşa çıkın yahut (gerektiğinde) topyekûn savaşın. (Nisa, 71)

Müminlerden -özür sahibi olanlar dışında- oturanlarla malları ve canlarıyla Allah yolunda cihat edenler bir olmaz. (Nisa, 95)

Kur'an'ın bazı hükümlerinin küçük bir görüntüsünü bitirirken, bu sefer, konunun özel bir tarafına işaret etmek maksadıyla, Allah'a iman meselesine bir daha dönelim.

Din söz konusu olduğunda insanları genel olarak, inanan ve inanmayanlar olarak ayırırız. Dikkat edelim ki bu ayırım çok sathî ve epey basittir. Bunun içinde en kalabalık olan, üçüncü topluluk eksiktir. O topluluk kendini inanan sayan ve öyle ifade eden fakat hakikatte öyle olmayan kimseler topluluğudur. Onlar az ya da çok Allah'a ibadet eden, bayramları kutlayan, dinin belli bazı “âdet” ve sembolleri yerine getiren, fakat onlar korkudan savaş alanından hemen kaçan, ticarete son derece soğukkanlı olarak aldatan, vicdan azabı duymadan başkasının sırtından geçinen, içki içen ve eğlenen, bin sene yaşayacakmış gibi hayatlarını, mallarını ve makamlarını korkuyla koruyan veya kendilerinden güçlü olanlara esirmişçesine yalakalık yapan kimselerdir vs. Bu tip insanların belirgin özellikleri korkudur. Hayat için korku, mal için korku, makam ve mevki için korku. Bir güç sahibi veya hükümetin desteğini kazanmak

için çabadır onların yaptıkları. Bütün bu korkular arasında bir tek korku eksiktir: Allah korkusu. Bu ruhla ve böylesine belirsiz ve ikiyüzlü atmosferde kendi nesillerini büyütürler.

Ancak bu üçüncü kitlenin varlığını dikkate aldığımız zaman, dünyada birçok şeyi daha kolay anlamaya başlarız ve neler olduğu ile neden öyle olduğunu anlama imkânına kavuşuruz.

Bugünkü İslâm dünyası, içinde gerçek dinin az, fakat sözel, şekli dinin çok olduğu tipik örneğidir. Hiçbir yerde dine adanmışlık yok -fakat aynı zamanda ve sadece prensip olarak- din kayıtsız olarak öne çıkarılır ancak aynı dinin somut taleplerinin pratikte bu kadar az yerine getirildiği görülmemiştir. İşte bu paradoks, şekil ve içeriğin bu karışıklık durumu, İslâm ülkelerinin çoğundaki vaziyeti açıklayabilir. Belki bu, iradesiz ve hareketsiz bir durum olmayan, artık uyuşukluktan uzak ancak hakiki yönü ve neticesi olmayan kendine has bir yerde sayma ve zaaf durumudur.

Bu dünyadaki Kur'an'ın vaziyeti çok trajik bir biçimde durumu yansıtmaktadır. Orada, her evde Kur'an'ı özel, yüksek bir yerde bulacaksınız. O en iyi hediye olarak kabul edilir, onun için en iyi kağıt kullanılır, insanlar ise bugün bile onun için en iyi kaligrafiyi kullanmak ve onun kapakları ve sayfalarını en fantastik süslemelerle çizmekte yarışmaktadırlar. Çocuğun ilk okuduğu ve öğrendiği şey Kur'an'dır fakat bütün bunların yanında bu çocukların çok büyük bir bölümü Kur'an'ın gerçek içeriğini ve önemini öğrenmeden büyüyecek ve yaşlanacaktır. Kur'an, tartışmasız bir semboldür. Ancak kanun olmaktan çıkmıştır. Halbuki tersi olmalıydı. Dikkat edin ki Kur'an okunmak yerine, güzel sesle seslendirilip yorumlanmaktadır. "Seslendirmekte" ne Araplar ne de Arap olmayanlar artık onun manasına ulaşmıyorlar ve Kur'an'ın benzersiz melodisinde, artık hiç kimse emredici ve kesin, bazen tatlı tatlı uyaran ve davet eden bazen ise tehdit eden yüksek sesle haykıran fakat her zaman ve yeniden tüm insan hayatının değişmesini talep eden hükümlerini tanıyamamaktadır.

Din rahatlık değildir. O çağrı, görev, taleptir. Gerçek inanan bir nesil, sadece şuursuz bir dini aidiyet içinde bulunan düzinelerce nesilden çok daha fazla şey yapabilir. İslâm'ın bin sene içinde kültür, ahlak ve kuvvet alanında yarattığı her şeyin temellerini pratikte başlangıçtaki iki-üç İslâm nesli tesis etmiştir. Ondandır sonra gelen her şey, gücünü bu ilk gayretten almıştır.

Bu sebeple, İslâm dünyasında gelecekte gerçekleşecek devrim her şeyden evvel dini devrim olmak zorundadır. İnsanların ruh ve kalplerinde gerçekleşecek olan bu devrim, daha sonra mucize yapacak durumda ve bugün imkânsız görünen her şeyi gerçekleştirebilecektir. Çok kısa süre içerisinde hayatın bütün alanlarında yepyeni yollar açabilecek duruma gelecek, her türlü işgalciyi firara zorlayacak, sefaleti, hurafeciliği, adaletsizliği, cehaleti, şehirlerimiz ve köylerimizdeki pisliği yok ederek, şimdi ihmal edilmiş geniş bir alanda insanlığın ve kültürün yeni devresini açacaktır.

Allah'ım, İslâm halklarına ve bütün dünyaya iman bağışla!

Eylül, 1969)